

Ukaz Prezy`denta Ukrainy... , 2002 – Ukaz Prezy`denta Ukrainy` # 347/2002 Pro Nacional`nu doktry`nu rozvy`tku osvity` [Elektronny`j resurs]. – Rezhy`m dostupu: <http://www.president.gov.ua/documents/151.html>

Ukaz Prezy`denta Ukrainy... , 2013 – Ukaz Prezy`denta Ukrainy` # 344/2013 Pro Nacional`nu strategiyu rozvy`tku osvity` v Ukraini na period do 2021 roku [Elektronny`j resurs]. – Rezhy`m dostupu: <http://www.president.gov.ua/documents/15828.html>

Надійшла до друку 11.08.2014.

УДК 613: [378.147:57]

Ірина Фурса

**ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ У
ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ
USE OF HEALTH-KEEPING TECHNOLOGIES IN PROFESSIONAL
TRAINING OF THE FUTURE TEACHERS OF BIOLOGY**

Останнім часом велика увага приділяється здоров'язберігаючим технологіям, проте, використання здоров'язберігаючих технологій в професійній підготовці ще недостатньо досліджені. В Україні збереження та зміцнення здоров'я молоді є головним завданням соціальної програми держави. Для розв'язання означеної проблеми необхідно сформулювати в студентів стійку мотивацію до здорового способу життя впровадити комплекс здоров'язберігаючих технологій, спрямованих на усвідомлення ними цінності свого здоров'я. Зазначені вище обставини висувають на перший план проблему використання здоров'язберігаючих технологій у професійній підготовці майбутніх учителів біології.

Встановлено, що здоров'язберігаючі технології сприяють формуванню у студентів адекватної моральної самооцінки, дають можливість організувати дієву роботу зі створення позитивної мотивації щодо здорового способу життя, розвинути позитивні моральні якості, активізувати їх прояви, перебудувати і змінити негативні форми поведінки на позитивні. Здоровий спосіб життя молоді передбачає упровадження у практику роботи педагогічного університету комплексу оздоровчих заходів, що забезпечують гармонійний розвиток, зміцнення здоров'я, підвищують продуктивність навчальної діяльності.

У процесі професійної підготовки майбутніх учителів біології запропоновано до використання сучасні методи здоров'язберігаючих технологій – оздоровчі хвилинки, пальчикова гімнастика, арт-терапія тощо.

Ключові слова: *здоров'язберігаючі технології, здоров'язберігаючі освітні технології, учитель біології, студенти-біологи, здоровий спосіб життя, оздоровчі хвилинки, пальчикова гімнастика, арт-терапія.*

В последнее время большое внимание уделяется здоровьесберегающим технологиям, однако, использование здоровьесберегающих технологий в профессиональной подготовке еще недостаточно исследованы. В Украине сохранения и укрепления здоровья молодежи является главной задачей социальной программы государства. Для решения этой проблемы необходимо сформировать у студентов устойчивую мотивацию к здоровому образу жизни, внедрить комплекс здоровьесберегающих технологий, направленных на осознание ими ценности своего здоровья. Указанные выше обстоятельства выдвигают на первый план проблему использования здоровьесберегающих технологий в профессиональной подготовке будущих учителей биологии.

Установлено, что здоровьесберегающие технологии способствуют формированию у студентов адекватной нравственной самооценки, дают возможность организовать

действительную работу по созданию положительной мотивации к здоровому образу жизни, развить положительные нравственные качества, активизировать их проявления, перестроить и изменить негативные формы поведения на положительные. Здоровый образ жизни молодежи предусматривает внедрение в практику работы педагогического университета комплекса оздоровительных мероприятий, обеспечивающих гармоничное развитие, укрепление здоровья, повышают продуктивность учебной деятельности.

В процессе профессиональной подготовки будущих учителей биологии предложено к использованию современные методы здоровьезберегающих технологий оздоровительные минутки, пальчиковая гимнастика, арт-терапия и т.п.

Ключевые слова: здоровьезберегающие технологии, здоровьезберегающие образовательные технологии, учитель биологии, студенты-биологи, здоровый образ жизни, оздоровительные минутки, пальчиковая гимнастика, арт-терапия.

Recently, much attention is paid to health-keeping technologies; however, the use of health-keeping technology in professional training has not been sufficiently investigated. In Ukraine, the main task of the social program of the state is preserving and strengthening of the young people's health. In order to solve the above mentioned problem, it is necessary to form in students a stable motivation for healthy lifestyle, to implement complex of health-keeping technologies aimed at awareness of the value of their health. The above mentioned circumstances highlight the problem of using health-keeping technologies in professional training of the future teachers of biology.

It has been established that health-keeping technologies promote the formation in students of an adequate moral self-esteem, make it possible to organize an effective work of creating a positive motivation for healthy lifestyle, develop positive moral qualities, enhance their display, reform and change negative forms of behaviour into positive ones. A healthy young people's lifestyle involves introducing into practice of teaching university work of the complex of health measures that provide the harmonious development and improving of health, increase the productivity of training activities.

During the training of future teachers of biology were proposed for application some modern methods of health-keeping technologies, for example, recreation minutes, finger exercises, art therapy and more.

Key words: health-keeping technologies, health-keeping education technologies, biology teacher, students-biologists, healthy lifestyle, recreation minute finger exercises, art therapy.

Постановка проблеми. Збереження здоров'я молоді у важких сучасних умовах розвитку України є актуальна. В останні десятиліття здоров'я в широкому розумінні відноситься світовою спільнотою до кола глобальних проблем. Серед причин стану здоров'я студентів є соціально-економічна та екологічна криза, малоефективна стратегія охорони здоров'я, недоліки в системі освіти, що зумовлюють значне психоемоційне перевантаження та недостатню рухову активність молоді. Незаперечним є той факт, що майбутнє кожної країни, її політичний, економічний та культурний рівні залежать від того, наскільки вона піклується про здоров'я підростаючого покоління, створює сприятливі умови для його повноцінного розвитку та здорового способу життя.

На сучасному етапі реформаційних перетворень в Україні здоров'я громадян є одним із складників національного розвитку. В зв'язку з цим збереження та зміцнення здоров'я молоді є головним завданням соціальної програми нашої держави. Для розв'язання означеної проблеми необхідно сформулювати в студентів стійку мотивацію до здорового способу життя,

здійснити комплекс здоров'язберігаючих технологій, спрямованих на усвідомлення ними цінності свого здоров'я. Отже, зазначені вище обставини висувають на перший план проблему використання здоров'язберігаючих технологій у професійній підготовці майбутніх учителів біології.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній педагогічній науці з проблем застосування здоров'язберігаючих технологій у підготовці майбутніх фахівців напрацьований значний теоретичний матеріал. Здоров'язберігаючі технології, їх сутність та різновиди висвітлені в працях таких науковців як В. Єфімова [Єфімова, 2010: № 11, с. 38-41], Ю. Лукашин, А. Маджуга, О. Брунько, С. Хакутдинова, Н. Семенченко [Семенченко, 2010: №11, с. 113], та ін. Деякі питання проблеми змісту і використання здоров'язберігаючих технологій у навчальному процесі, які відображені в публікаціях Т. Ахутіної, Т. Бойченка [Бойченко, 2005: № 2, с. 1-4].

О. Ващенко [Ващенко, 2008: № 8, с. 1-6], Д. Вороніна, О. Дорошенка, Г. Мітяєвої, М. Смірнова та ін. Окремі аспекти використання здоров'язберігаючих технологій в практиці підготовки майбутніх учителів біології розглядаються в працях Ю. Шапран [Шапран, 2013: с. 171] та Н. Васина [Васина, 2010: с. 23].

Мета написання статті – теоретично обґрунтувати сутність поняття «здоров'язберігаючі технології» та важливість у професійній підготовці студентів-біологів у вищих навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній час більшість педагогічних вузів зорієнтовує колективи на організацію навчально-виховного процесу з метою виховання гармонійно розвиненої особистості молоді, становлення фізичного, психічного, духовного і соціального здоров'я, формування культури здоров'я і потреби здорового способу життя тощо. Для багатьох навчальних закладів оздоровлення починається із впровадження здоров'язберігаючої педагогіки – створюються різні моделі сприяння здоров'ю; використовуються різні методи і форми роботи, які спрямовані на збереження і зміцнення здоров'я студентів.

При аналізі спеціальної літератури виявлено, що сутність поняття «здоров'язберігаючі технології» об'єднує в собі всі напрями діяльності вищого навчального закладу щодо формування, збереження та зміцнення здоров'я студентів. Так, В. Єфремова стверджує, що поняття «здоров'язберігаючі технології» у сучасній психолого-педагогічній літературі має різні тлумачення та розглядається як спосіб організації, модель навчання, яка гарантує збереження здоров'я всіх суб'єктів навчального процесу; як інструментарій освітнього процесу; як система вказівок, які повинні забезпечити ефективність і результативність навчання разом із збереженням здоров'я тощо [Єфремова, 2010: № 11, с. 38-41].

Сутність здоров'язберігаючих та здоров'яформуючих технологій постає в комплексній оцінці умов виховання і навчання, які дозволяють

зберігати наявний стан студентів, формувати більш високий рівень їхнього здоров'я, навичок здорового способу життя, здійснювати моніторинг показників індивідуального розвитку, прогнозувати можливі зміни здоров'я і проводити відповідні психолого-педагогічні, корегувальні, реабілітаційні заходи з метою забезпечення успішності навчальної діяльності та її мінімальної фізіологічної «вартості», поліпшення якості життя суб'єктів освітнього середовища [Бойченко, 2005: № 2, с. 1-4].

Використання здоров'язберігаючих технологій, на думку Ю. Шапрана, веде до створення у вищому навчальному закладі здоров'язберігаючого середовища, як сукупності умов, що гарантують збереження студентами власного здоров'я, профілактику захворювань, негативне ставлення до шкідливих звичок, привчання до турботи про здоров'я майбутніх учнів [Шапран, 2013: с. 171].

Отже, під здоров'язберігаючими технологіями вчені пропонують розуміти: сприятливі умови навчання студентів у вузі (відсутність стресових ситуацій, адекватність вимог, методик навчання та виховання); оптимальну організацію навчального процесу (відповідно до вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм); повноцінний та раціонально організований руховий режим.

Аналіз сучасної педагогічної літератури дає можливість виокремити такі різновиди існуючих здоров'язберігаючих технологій: **здоров'язберігаючі** – технології, що створюють безпечні умови для перебування, навчання та праці в школі та ті, що вирішують завдання раціональної організації виховного процесу (з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм), відповідність навчального та фізичного навантажень можливостям дитини; **оздоровчі** – технології, спрямовані на вирішення завдань зміцнення фізичного здоров'я учнів, підвищення потенціалу (ресурсів) здоров'я: фізична підготовка, фізіотерапія, аромотерапія, загартування, гімнастика, масаж, фітотерапія, музична терапія; **технології навчання здоров'ю** – гігієнічне навчання, формування життєвих навичок (керування емоціями, вирішення конфліктів тощо), профілактика травматизму та зловживання психоактивними речовинами, статеве виховання (реалізуються завдяки включенню відповідних тем до предметів загально-навчального циклу, введення до варіативної частини навчального плану нових предметів, організації факультативного навчання та додаткової освіти); **виховання культури здоров'я** – виховання в учнів особистісних якостей, які сприяють збереженню та зміцненню здоров'я, формуванню уявлень про здоров'я як цінність, посиленню мотивації на ведення здорового способу життя, підвищенню відповідальності за особисте здоров'я, здоров'я родини [Ващенко, Свириденко, 2006: № 8, с.1-6]. Варто зазначити, що впровадження здоров'язберігаючих освітніх технологій пов'язано з використанням медико-гігієнічних, фізкультурно-оздоровчих, соціально-

адаптованих, екологічних здоров'язберігаючих технологій та технологій забезпечення безпеки життєдіяльності.

Отже, здоров'язберігаючі технології, згідно наукових класифікацій, можна віднести до будь-яких педагогічних технологій, які в процесі реалізації створюють необхідні умови для збереження здоров'я основних суб'єктів освітнього процесу – студентів та викладачів.

Н. Семенченко вважає, що використання різноманітних здоров'язберігаючих технологій, включає проведення серед молоді продуманої парадигми здорового харчування, організацію продуктивної навчально-пізнавальної та практичної діяльності студентів відповідно до правил наукової організації праці, формування в них культури здорового способу життя, що забезпечить створення оптимальних умов для відчуття людиною фізичного, психічного, соціального й духовного комфорту, який у свою чергу, дозволяє їй зробити свій вагомий внесок у подальший економічний, духовний, культурний та науковий рівень розвитку суспільства [Семенченко, 2010: № 11, с. 113-116].

Отже, впровадження здоров'язберігаючих освітніх технологій передбачає здійснення валеологічного супроводу навчального процесу, що являє собою комплекс доцільних заходів організації умов навчання та виховання молоді.

Здоров'язберігаючі технології сприяють формуванню у молоді адекватної моральної самооцінки, дають можливість організувати дієву роботу зі створення позитивної мотивації щодо здорового способу життя, розвинути позитивні моральні якості, активізувати їх прояви, перебудувати і змінити негативні форми поведінки студентів на позитивні. Для студентів здоров'язберігаючі технології повинні носити системний характер та проводитися на різних заняттях, об'єднуючи зусилля викладачів, студентів, кураторів груп та органів студентського самоврядування. Здоровий спосіб життя – це комплекс оздоровчих заходів, що забезпечують гармонійний розвиток, зміцнення здоров'я, підвищують продуктивність праці. Одними із основних складових здорового способу життя студента є організація рухової активності та психофізична регуляція організму.

За таких умов стан здоров'я студентів змінюється і однозначно покращується. Обов'язковою умовою здорового способу життя студента є відмова від вживання алкоголю, паління та наркотиків. Для активного способу життя, доцільна рухова активність. Вона позитивно впливає на покращення роботи функціональних систем, збільшення загальної працездатності майбутніх учителів біології.

Із метою впровадження здоров'язберігаючих технологій та здорового способу життя студентів ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», під час викладання лекційного курсу з дисципліни «Зоології безхребетних», у студентів-біологів першого року навчання використовувалися оздоровчі хвилинки,

для покращення емоційного, фізичного стану. Ці хвилинки впроваджувалися для кращого засвоєння нового матеріалу.

Оздоровчі хвилинки під час занять повинні комбінувати в собі фізичні вправи для осанки, очей, рук, шиї та ніг. Вправи проводили під музичний супровід. Цей прийом допоміг зняти втомленість, відновити рівновагу уваги студентів. Таку техніку можна досить успішно проводити самим студентам. Наприклад: зараз похиляться вперед ті, у кого день народження взимку та весною, теж саме зроблять всі, хто народився влітку та восени. А тепер піднімуться ті, хто сьогодні прийшов до університету. Щоб покращити розвиток мислення використовувалася пальчикова гімнастика, студенти згинали та розгинали кулачки, тому що маніпуляція рук впливала на функціонування центральної нервової системи та на розвиток мовлення. Прості рухи кистей допомогли зняти загальну напругу студентів, що покращило розумову активність групи. Різновидом здоров'язберігаючих технологій виявилось використання і арт-терапії. Вона передбачала врахування, творчої діяльності студента. Майбутнім учителям біології пропонувалося виразити власні переживання та почуття під час проведення занять. Організація творчої діяльності на заняттях допомагла зняти емоційне напруження, сприяла підвищенню у студентів самооцінки, впевненості у власних силах.

Отже, головним завданням на сучасному етапі здоров'язберігаючих технологій у майбутніх учителів біології повинно бути збереження і зміцнення здоров'я, формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя.

Висновки. Отже, під здоров'язберігаючими технологіями варто розуміти створення сприятливих умов навчання студентів у вузі (відсутність стресових ситуацій, адекватність вимог, методик навчання та виховання); оптимальну організацію навчального процесу (відповідно до вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм); повноцінний та раціонально організований руховий режим. Із метою покращення здоров'я студентів-біологів пропонується використання у навчальному процесі різноманітних здоров'язберігаючих технологій (оздоровчі хвилинки, пальчикова гімнастика, арт-терапія тощо).

ЛІТЕРАТУРА

- Бойченко, 2005* – Бойченко Т. Валеологія – мистецтво бути здоровим / Т. Бойченко // Здоров'я та фізична культура. – 2005. – № 2. – С. 1-4.
- Васина, 2010* – Васина Н. А. Методика формування компетентності здоров'єзбереження при изучении раздела биологии : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания» (биология, уровень общего образования) / Н. А. Васина. – Астрахань, 2010. – 23 с.
- Ващенко, 2006* – Ващенко О. Готовність вчителя до використання здоров'язберігаючих технологій у навчально-виховному процесі / О. Ващенко, С. Свириденко // Здоров'я та фізична культура. – 2006. – № 8. – С. 1-6.
- Єфрімова, 2010* – Єфрімова В. М. Здоров'язберіжувальні технології у контексті педагогічних досліджень / В. М. Єфрімова // Педагогіка, психологія та методико-біологічні проблеми виховання і спорту. – 2010. – № 11. – С. 38-41.

- Семенченко, 2010* – Семенченко Н. Впровадження ідей здоров'язберігаючої педагогіки у навчально-виховний процес ВНЗ / Н. Семенченко // Педагогіка, психологія та методико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2010. – N 11. – С. 113-116.
- Шапран, 2013* – Шапран Ю. П. Формування професійної компетентності майбутніх учителів біології : [монографія] / Юрій Петрович Шапран. – Переяслав-Хмельницький : «Вид-во К С В», 2013. – 334 с.

REFERENCES

- Boychenko, 2005* – Boychenko T. Valeolohiya – mystetstvo buty zdorovym / T. Boychenko // Zdorov'ya ta fizychna kul'tura. – 2005. – N 2. – S. 1-4.
- Vasyna, 2010* – Vasyna N. A. Metodyka formyrovannya kompetentnosti zdorov'esberezhenyya pry yzuchenyy razdela byolohyy : avtoref. dys. na soyskanye uch. stepeny kand. ped. nauk : spets. 13.00.02 «Teoryya y metodyka obuchenyya y vospytannya» (byolohyya, uroven' obscheho obrazovannya) / N. A. Vasyna. – Astrakhan', 2010. – 23 s.
- Vashchenko, 2006* – Vashchenko O. Hotovnist' vchytelya do vykorystannya zdorov'yazberihayuchykh tekhnolohiy u navchal'no-vykhovnomu protsesi / O. Vashchenko, S. Svyrydenko // Zdorov'ya ta fizychna kul'tura. – 2006. – N 8. – S. 1-6.
- Yefrimova, 2010* – Yefrimova V. M. Zdorov'yazberizhival'ni tekhnolohiyi u konteksti pedahohichnykh doslidzhen' / V. M. Yefrimova // Pedahohika, psykholohiya ta metodyko-biolohichni problemy vykhovannya i sportu. – 2010. – N 11. – S. 38 – 41.
- Semenchenko, 2010* – Semenchenko N. Vprovadzhennya idey zdorov'yazberihayuchoyi pedahohiky u navchal'no-vykhovnyy protses VNZ / N. Semenchenko // Pedahohika, psykholohiya ta metodyko-biolohichni problemy fizychnoho vykhovannya i sportu. – 2010. – N 11. – S. 113 – 116.
- Shapran, 2013* – Shapran Yu. P. Formuvannya profesynoyi kompetentnosti maybutnikh uchyteliv biolohiyi : [monohrafiya] / Yuriy Petrovych Shapran. – Pereyaslav-Khmeln'nyts'kyu : «Vyd-vo K S V», 2013. – 334 s.

Надійшла до друку 11.08.2014.

УДК 808.5:37.013.42

Наталія Янц

РИТОРИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

У статті теоретично обґрунтовано доцільність виділення риторичної компетентності як складової професійної компетентності соціального педагога, проаналізовано різні підходи до визначення сутності та структури риторичної компетентності.

Установлено, що риторичні вміння є професійно необхідними для майбутнього соціального педагога, а риторична освіта сприяє розвитку цілої системи особистісних якостей молодій людині (культури мислення, мовлення, поведінки, спілкування, виконавської майстерності, емоційної культури).

На основі аналізу тлумачень поняття «риторична компетентність» різними науковцями з'ясовано, що риторична компетентність майбутнього соціального педагога – це поєднання теоретичної та практичної готовності фахівця до продукування текстів різного типу відповідно до мети і ситуації публічного мовлення, умілого використання риторичних засобів з метою впливу на адресата в процесі мовної комунікації, риторичного й особистісного самовдосконалення.